

Research Paper

The Phenomenology Of Spatial Variations In The Poetics Of Interior Architecture; (Case Study: Tabriz Historic Bazaar Complex)

Mohammad Dabdabeh^{1*}: Dabdabeh Architect, Researcher, Analyst/theorist Active In Specialized Architectural-Interior Architecture Issues, & Instructor.

Arash Saghafi Asl: Department Of Urban Planning, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Mehrdad Mohammadian: Assistant Professor, Department Of Social Sciences, Khalkhal Branch, Islamic Azad University, Khalkhal, Iran.

Rana Kourehpazhassanalizad: Ph.D. student In Architecture, Department Of Architecture, Faculty Of Art & Architecture, Tabriz Branch, Islamic Azad University, Tabriz, Iran.

Received: 2023/12/31 PP 37-54 Accepted: 2024/04/06

Abstract

In delineating the framework of the phenomenology of a phenomenon, it is essential to examine various foundations. Among these, the poetics of interior architectural space, and the dynamism of spatial spirituality with the effects of sensory perception, distinctly embody the characteristic of this phenomenon. Specifically, this study extensively examines the artistic dimensions and the structure of spatial elements in a layered manner. This type of analysis delves into the nuances of different facets of manifestation, encompassing numerous factors such as the influence of artistic effects and their correlation with other environmental aspects to maximize the revelation of perceptual connections. The research, in this regard, is deeply entrenched, addressing the question of whether the phenomenology of spatial elements in the poetics of interior architectural space within the historic bazaar complex of Tabriz, as a pivotal aspect of historical cultural heritage, can significantly contribute to preserving the sustainability of this space with an emphasis on a unified identity in a contemporary context? Assuming that the phenomenology of spatial elements in the poetics of interior architectural space within the historic bazaar complex of Tabriz, with a focus on spatial infrastructure and its relationship with cultural heritage, can provide a conceptual framework and play a role in sustaining this space in modernity. This hypothesis draws on past experiences and analyzes the impacts of spatial infrastructure on individuals' experiences, emphasizing art, architecture-interior design, and the concept of beauty. The research methodology adopted is quantitative-qualitative; the current research strategy is descriptive-analytical. Data collection methods include library and field studies, along with questionnaire surveys. The findings suggest that the foundation of the phenomenology of spatial elements in the poetics of interior architectural space within the historic bazaar complex of Tabriz is underscored as a historical cultural heritage and a factor for global sustainability. Consequently, the study results indicate that comprehending the infrastructure of the historic bazaar complex of Tabriz can perpetuate the ancient Iranian architectural pattern with a sustainable strategy to preserve the lively bazaar with a unified identity in the contemporary era, which has garnered global attention.

Keywords: Phenomenology, The Poetics of Interior Architecture Space, Spatial Elements, Historic Bazaar Complex in Tabriz.

Citation: Dabdabeh, M., Saghafi Asl, A., Mohammadian, M., & Kourehpazhassanalizad, R.(2024). **The Phenomenology Of Spatial Variations In The Poetics Of Interior Architecture; (Case Study: Tabriz Historic Bazaar Complex)**. *Journal of Sustainable Architecture and Environment*, Vol 1, No 4, Shiraz, PP 37-54.

¹**Corresponding author:** Mohammad Dabdabeh, **Email:** mohammaddabdabeh@yahoo.com, **Tel:** +989145681984

Extended Abstract

Introduction

By incorporating phenomenology into the field of interior architecture, we encounter a profound dialogue between body and space. This emphasis on the interaction between mind and place specifically attends to sensory experiences and their reflections on mental processes. This philosophical approach not only examines phenomena but also showcases the impact of sensory experiences on mental processes and representations. Therefore, interior architecture not only aids in creating tranquil spaces but also plays a fundamental role in preserving cultural identity and achieving human perfection. Utilizing interior architecture as a point of convergence between science and art guides us toward creating spatial dimensions. This art, shaped by the cultural context of society, forms spaces as primary centers for direct experience of the world of action. Contemporary practices fulfill conditions for providing suitable placement for humans in architectural spaces. In general, interior architecture not only plays a role in creating calming spaces but also in preserving cultural identity and elevating human excellence. This architectural approach, through reconsidering complexities and relationships within spaces, improves the connection between the audience and architectural space, enhancing individuals' feelings and experiences within their environment.

Methodology

Despite the intricate nature of this distinguished collection, one cannot simply rely on a single quantitative or qualitative method and must attain a sufficient understanding of the specific position. Given the breadth of this matter, a combined approach is necessary. Therefore, a mixed-method research methodology, including descriptive-analytical methods and logical reasoning, is utilized. The data collection method includes both library studies and field research. Additionally, data collection tools involve both primary and secondary source extraction, along with questionnaire administration as part of the researcher's construction. Specifically, this research delves into conceptualizing functional factors and consistently aligns with the sustainability of the ensemble (Tabriz Historical Bazaar). Furthermore, in the context of elucidating the concepts of “phenomenology of spatial dimensions in the ontology of interior architecture from the perspective of architect Dabdeh (case study: Tabriz Historical Bazaar)”, a fundamental methodology has been employed, scrutinizing spatial dimensions as an art form and a design medium. This research is oriented towards the preservation of cultural heritage and historical significance. Consequently, the current investigation seeks to present a cultural identity for the Tabriz Historical Bazaar and, using compatible strategies, to emphasize the sustainability of this unique ensemble.

Results and discussion

The comprehensive interpretation of the phenomenology of spatial variations and its significance on humanity originates from the fact that many of human's fundamental needs are met within it. In this study, the role and impact of spatial variations in the historical bazaar complex of Tabriz have been examined. Research indicates that spatial variations, in explaining the spatial and identity structures in the context of history, seek meaningful patterns for creating indigenous spaces. The term “space”, as a cryptic term has been critically discussed, and its importance in defining a comprehensive space is not fully addressed. It seems that this importance is highlighted through identity and connection with spatial variations in confronting prominent cultural and historical heritages. It can be said that through this connection with spatial variations, one can effectively engage with historical-cultural heritages. In line with the correlation between fundamental theories and conducted research in this study, the collected data from the questionnaire has been investigated, and two questions that have had the most significant impact have been examined. Overall, this research, with an emphasis on the phenomenology of spatial variations, has explored the ability to deeply analyze the artistic dimensions, the phenomenology of spatial dynamics, and the structure of spatial variations in the historical bazaar complex of Tabriz.

Conclusion

The historical market complex of Tabriz, as a comprehensive example of the amalgamation of various skills, is recognized as a focal point for various socio-cultural activities. This invaluable complex has

showcased the best representations of unique identities within human frameworks, particularly in the domain of national/world cultural-historical heritage, and has remained committed to preserving its heritage and sustainability. In comparison to other conducted studies, the historical market of Tabriz is acknowledged as one of the most significant models combining architectural, phenomenological, social, cultural, economic, religious, and other aspects, recognized for the establishment of a unified urban identity system. The existence of identity in different architectural periods varies significantly, with some of these differences being attributed to the associated culture. In the determination and conceptualization of the research perspective, the phenomenology of spatial variations in the interior architecture (historical market complex of Tabriz) can be highly beneficial. Ultimately, based on the presented analysis in this research, it is evident that the phenomenology of cognitive and emotional aspects in interior architecture can play a crucial role in enhancing individuals' connection with physical environments. Therefore, the historical market complex of Tabriz can serve as a vital element in reinforcing these phenomena. It is recommended that in the design and development of interior spaces, diverse and attractive experiences be created with a focus on fostering positive emotions and cognitive connections with the environment. These initiatives can lead to increased attractiveness and interaction with the historical market complex of Tabriz, providing a better experience for visitors.

References

1. Abel, C. (2008): *Architecture and Identity*, (Translated By Farah Habib), Tehran: Publications of Islamic Azad University, Tehran Research Science Branch, First Edition. [In Persian]
2. Altman, I. & Low, S M. (2012): *Place Attachment: A Conceptual Inquiry*, Published By New York & London: Springer; Second Edition.
3. Antoniadis, A. C. (2018a): *Architecture's Geometry (Creation in Architecture) Design Theory/Volume One: Unconscious Strategies Toward Architectural Creativity*, (Translated By Ahmadreza Ay), Tehran: Soroush Publications (Islamic Republic of Iran Broadcasting), Ninth Edition. [In Persian]
4. Antoniadis, A. C. (2018b): *Architecture's Geometry (Creation in Architecture) Design Theory/Volume Two: Sensory Strategies Toward Architectural Creativity*, (Translated By Ahmadreza Ay), Tehran: Soroush Publications (Islamic Republic of Iran Broadcasting), Ninth Edition. [In Persian]
5. Bachelard, G. (2013): *The Poetics of Space*, (Translated By Maryam Kamali, Mohammad Shirbacheh), Tehran: Roshangaran and Women's Studies Publications, Second Edition. [In Persian]
6. Dabdabeh, M. & Mohammadian, M. (2023): *Handwritten Notes from the Collection of Works (Social Studies with a Focus on the Historical Bazaar of Tabriz)*, Tehran. [In Persian]
7. Dabdabeh, M. & Rezvanpanah, M. (2021): *Philosophy and Architecture*, National Conference on Architecture, Civil Engineering, Urban Development and Horizons of Islamic Art in the Second Step Statement of the Revolution papers, Tabriz, 1-10. [In Persian]
8. Dabdabeh, M. (2020b): *The Existence of Place*, National Conference on Civil, Architecture and Information Technology in Urban Life, Mashhad, 1-14. [In Persian]
9. Dabdabeh, M. (2021): *Design Based on Human Perception and Behavior*, Tehran: Tahangostar Publications, First Edition. [In Persian]
10. Dabdabeh, M. (2021): *Handwritten Notes from Dabdabeh's Architectural Works Collection (Identity in Interior Architecture)*, Tehran. [In Persian]
11. Dabdabeh, M., et al. (2023): *Consolidation Identity in Architecture and Interior Architecture: Review on Adaptive Land Use Alteration in Tabriz Historical Houses (Qajar Era); A Selection of Architect Dabdabeh's Works*, Tehran: Tahangostar Publications, First Edition. [In Persian]
12. Dabdabeh, Mohammad (2020a): *The Spatial Existence*, National Conference on Civil, Architecture and Information Technology in Urban Life, Mashhad, 1-10. [In Persian]
13. Emami Koupaei, S. Nourouz Borazjani, V. Safian, M. J. (2018): *Phenomenology: A Methodology for Understanding Traditional Architecture*, *Bagh-e Nazar Journal*, 15(85), 13-24. [In Persian]
14. Fallahat, M. S. (2006): *The Concept of Sense of Place and its Formative Factors*, *Journal of Fine Arts: Architecture and Urban Planning*, 1(26), 66-57. [In Persian]

15. Franck, G. (2010): *Architektonische Qualität Und Raumplanung*, In *Dortmunder Vorträge Zur Stadtbaukunst 2*. Zürich: Niggli Verlag AG, Sulgen/Zürich, 74–87.
16. Hatami Golzari, E., et al. (2019): *Qualitative Investigation of Architectural Durability Implications of Tabriz Bazaar Complex From the Phenomenology Aspect*, *urnal of Architectural Thought*, 4(7), 172-188. [In Persian]
17. Khalvati, M. & Babak Maein, M. (2020). *Pour Une Poétique De la Presence ou Le Corps À Corps1 Du Poète Avec Sa Création*. Plume, *Revue Semestrielle de l'Association iranienne de Langue et Littérature françaises (AILLF)*, 16(31), 175-200. [In Persian]
18. Matthews, Eric (2018): *Maurice Merleau-Ponty: Phenomenology of Perception*, (Translated By Mahmood Daryanavard), Edited By Hasan Arab, Tehran: Zendegi Rouzaneh Publications, First Edition, [In Persian]
19. Mousipur, Y. (2018): *The Role of Decoration in Architecture*, [PhD Dissertation in Architecture, Shahid Beheshti University - Tehran] - Faculty of Architecture, Supervised By Dr. Mahmood Razjouyan & Advised By Dr. Hamid Nadimi. [In Persian]
20. Nikfetrat Kordmalleh, M. zabihi, H. shahcheraghi, A. (2020): *The Narrative of Place in the Works of Contemporary Architects From a Comparative Literature View of Philosophy and Architecture with a Phenomenological Approach (Case Study: Tehran Museum of Contemporary Arts)*, *Quarterly of Geography & Regional Planning Journal*, 9(37), 813-834. [In Persian]
21. Norberg-Schulz, C. (2012): *Architecture: Presence, Language, and Place*, (Translated By Alireza Seyyedahmadian), Tehran: Niloufar Publications, Third Edition. [In Persian]
22. Nouri, F., et al. (2021): *Architecture Poetics in Some Selected Religious Contemporary Architecture Works: The Comparative Study of Poetics Capabilities in Poetry and Architecture*, *Bagh-e Nazar Journal*, 18(98), 95-106. [In Persian]
23. Poorjafar, M.R. Arab Zadegan Hashemi, S.A. & Poorjafar, A. (2014): *Manifestation of Iranian Islamic Subcultures in Urban Space Design*, Tehran: Arman-e Shahr Publications, First Edition. [In Persian]
24. Rapoport, A (2013): *The Meaning of Built Environment: A Nonverbal Communication Approach*, (Translated By Farah Habib), Tehran: Urban Processing and Planning Company Publications, Third Edition. [In Persian]
25. Relph, E. C. (2018): *Place and Placelessness*, (Translated By Mohammad Reza Naqshaneh Mohammadi, Kazem Mandaegari, & Zahir Motaghi), Edited By Ali Darvishzadeh, Tehran: Arman-e Shahr Publications, Fourth Edition. [In Persian]
26. Rouh Al-Amini, M. (2015): *Cultural Ground: A Work in Cultural Anthropology and Ethnology*, Tehran: Attar Publications, Eleventh Edition. [In Persian]
27. Scruton, R (2014): *Beauty*, (Translated By Farideh Farnoodfar & Amir Nasri), Edited By Hooman Panahandeh, Tehran: Minoo Kherad Publications, First Edition. [In Persian]
28. Shirazi, M.R. (2014): *Investigation of Phenomenology in Architecture and Built Environments*, *Armanshahr Architecture & Urban Development Journal*, *Journal of Architecture, Urban Design & Urban Planning*, 6(11), 91-99. [In Persian]
29. Smith, D. W. R. (2016): *Phenomenology*, (Translated By Masoud Aliya), Tehran: Ghoghnoos Publications, Third Edition. [In Persian]
30. Zarghami, E. & Behrooz, S. M. (2015): *“Space” and its Role in Recreating Architectural Theory and Social Science*, *Interdisciplinary Studies in Humanities Journal*, 7(2) (Issue 26), 81-99. [In Persian]

فصلنامه معماری و محیط‌پایدار

دوره ۱، شماره ۴، زمستان ۱۴۰۲
https://sanad.iau.ir/journal/jsae
شاپا الکترونیکی: ۰۸۹۲-۲۹۸۱

مقاله پژوهشی

پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)

محمد دبدبه*: معمار دبدبه، پژوهشگر، تحلیل‌گر-نظریه‌پرداز فعال مسائل حوزه تخصصی معماری-معماری داخلی و مدرس.

آرش تقفی اصل: گروه شهرسازی، واحد تبریز، دانشگاه آزاداسلامی، تبریز، ایران.

مهرداد محمدیان: استادیار گروه علوم اجتماعی، واحد خلخال، دانشگاه آزاداسلامی، خلخال، ایران.

رعنا کوره‌پز حسنعلی زاده: دانشجوی دکتری معماری، گروه معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تبریز، دانشگاه آزاداسلامی، تبریز، ایران.

دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۱۰ صص ۵۴-۳۷ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۱۸

چکیده

در تشریح بن‌مایه پدیدارشناسی یک پدیده، بایستی به تفکیک بنیان‌های متعددی پرداخت. از جمله؛ بوطیقای فضای معماری داخلی، پویایی‌شناسی روح مکانی با آثار حس مکانی به‌وضوح مشخصه دگرذیسی این پدیداری است. به‌طور خاص، در این پژوهش ابعاد هنری و ساختار سُوپه‌های مکانی به‌شیوه‌های گسترده و چندلایه موردکاوی قرار می‌گیرد. این نوع از کُنش، به جزئیات زوایای مختلف پدیدار نمود می‌نهد. بدین‌سان، از موارد متعددی همچون تأثیرات جلوه‌های هنری و ارتباطات سایر جنبه‌های محیطی مستفیض تا حداکثر افشای ارتباطات پدیداری ممکن‌را فراهم سازد. پژوهش موردتبیین؛ در این‌راستا موردکاوی ژرف قرار گرفته و در پاسخ به سؤال-که آیا پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز، به‌عنوان یک جنبه کلیدی از میراث فرهنگی تاریخی، می‌تواند نقش مؤثری در حفظ پایداری این فضا با تأکید بر هویت واحد در رویکرد معاصر ایفاء کند؟ با فرض اینکه پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز، با تمرکز بر جوانب بستر مکانی و ارتباطات میراث فرهنگی، یک چارچوب مفهومی ارائه و در حفظ پایداری این فضا در معاصریت ایفاء نقش کند. این فرضیه، تجربیات گذشته و تحلیل تأثیرات بستر مکانی بر تجربه افراد مورد تجزیه و تحلیل با تأکید بر هنر، معماری-معماری داخلی و مفهوم زیبایی است. روش تحقیق پژوهش حاضر کمی-کیفی است؛ راهبرد پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی است. شیوه گردآوری اطلاعات به‌صورت مطالعات از مستندات مکتوب کتابخانه‌ای و میدانی از روش پرسش‌نامه موردکاوی قرار گرفته شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که بن‌مایه پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز، به‌عنوان میراث فرهنگی تاریخی مورد تأکید و عاملی برای پایداری جهانی مورد توجه است. در نتیجه، نتایج بررسی نشان می‌دهد شناخت بستر مجموعه بازار تاریخی تبریز می‌تواند این کهن الگوی معماری ایرانی را با راهبردی پایدار تا به امروز در جهت حفظ زنده‌بازار با هویت واحد در عصر حاضر (معاصر)، به‌تنهایی به تماشای جهانیان پدیدار گشته است.

واژه‌های کلیدی: پدیدارشناسی، بوطیقای فضای معماری داخلی، سُوپه‌های مکانی، مجموعه بازار تاریخی تبریز.

استناد: دبدبه، محمد؛ تقفی اصل، آرش؛ محمدیان، مهرداد؛ کوره‌پز حسنعلی زاده، رعنا. (۱۴۰۲). پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)، فصلنامه معماری و محیط‌پایدار، دوره ۱، شماره ۴، شپراز، صص ۳۷-۵۴.

* نویسنده مسئول: محمد دبدبه، پست الکترونیکی: mohammaddabdabeh@yahoo.com، تلفن: ۰۹۱۴۵۶۸۱۹۸۴

مقدمه

در آمیخته‌ای از سحر واژه‌ها، پدیدارشناسی در عرصه معماری داخلی خود را متجلی می‌نماید؛ آن جست‌وجو-در شهود و تجربیات انسانی، موجب آفرینش یک گفت‌وگوی عمیق میان جسم و فضا می‌گردد (آنتونیادس، ۱۳۹۷: ۲۲-۱۹). به‌طور خاص، پدیدار شناسی نه تنها به دنبال افزودن بُعد نو به سوبه‌های مکانی معنای «فضا»-نظری داشته، بلکه به روایت محض از هم‌آمیختگی فرهنگی-اجتماعی، جسمانیت و ساختارهای فضایی می‌پردازد. با تمرکز بر تفاعل ذهن و مکان، پدیدارشناسی معماری داخلی چراغی است که بر راه نوآوری در طراحی و ادراکات حسی و زیست انسان تابیده و در فرم‌دهی به پدیدارشناسی نو از جهان زندگی، راهنمایی می‌نماید (نیک‌فطرت کرم‌محله، ذبیحی، شاهچراغی، ۱۳۹۸: ۸۱۵). بنیان پدیدارشناسی، سوبه شهیر و در رویاروی با هنری از منظر معماری داخلی که در آن به خود آگاهی انسان از وجودش و تأثیرات حسی بر تجربیات معماری می‌پردازد. به‌طور ویژه‌ای این رویکرد فلسفی نه تنها به‌واکاوی پدیده‌ها می‌پردازد بلکه به‌نمایندن تأثیر تجربیات حسی در فرایندهای ذهنی و بازنمایی، به‌دنیایی از زیبایی‌شناسی-زیبایی‌شناختی و ارتباط عمیق با محیط پیرامون می‌انجامد (دیدبه، ۱۴۰۰ الف: ۵). هنر و تبیین آن در معماری داخلی، به‌مثابه راهی برای شکل‌گیری تعالی روح و روان انسان در راستای بهبود و عملکرد حالت‌ها به‌کارگرفته می‌شود به‌عنوانی فراتر از ساخت‌وسازها (آفرینش‌فضا)، پیش می‌رود (آنتونیادس، ۱۳۹۷: ۳۸۶-۳۶۶). معماران و به‌ویژه معماران داخلی، با کارآفرینی در زمینه‌هایی که به آرامش و آسودگی انسان می‌پردازند، نه تنها بوطیقای فضاهایی را آراسته می‌کنند، بلکه به دنبال خلق محیط پایدار و معنادار برای افراد می‌باشند (نوری و دیگران، ۱۴۰۰: ۱۰۶-۹۵). این هنر، به‌عنوان نقشه‌ای جامع برای تأمین نیازهای اساسی انسان به آرامش، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. معماری و تشعشعات آن به‌همانند معماری داخلی-امروزه، باتوجه‌به نیازهای فرهنگی و تاریخی جوامع، نه تنها به‌خلق فضاهای مدرن بلکه به حفظ و ارتقاء میراث فرهنگی نیز می‌پردازد. در دنیای پویا و پیچیده امروز، معماران به‌مثابه‌نخبگانی هستند که با تعامل فرهنگی، هویت‌شهری را تقویت و ارزش‌های تاریخی را در سوبه‌های مکانی درباب معماری‌های داخلی فضاها نقل‌مکان می‌دهند. از این رو، معماری-معماری داخلی؛ به‌عنوان یک هنر سازنده، نه تنها در جهت ایجاد فضاهای آرامش‌بخش، بلکه در حفظ هویت فرهنگی و کمال‌یابی تعالی انسانی نقش به‌سزایی ایفاء می‌کند (راپوپورت، ۱۳۹۲: ۵۵). رهیافت سوبه‌های مکانی و هویت، نتیجه جهانی شدن فرهنگی در جوامع امروزی است (خلوتی، بابک‌معین، ۱۳۹۹: ۲۰۰-۱۷۵). این پدیده به‌عنوان یک بحران ظاهر می‌شود، که یکی از جنبه‌های آن، ازدست‌دادن ارتباط انسان با مکان است. در حال حاضر، پژوهش موردواکاوی به‌دنبال اهمیت سوبه‌های مکانی در معنا و شناخت مکان‌ها به‌عنوان راهکارهای در تبیین بهبود کیفیت فضای معماری و معماری داخلی مطرح است. مکان یک مفهوم پیچیده و چندبُعدی است، و برآیندی که از آن در محیط به‌دست می‌آید، دارای معنا است.

تجربیات گذشته در یک مکان، پایه‌ای برای درک شرایط تازه است. بدین ترتیب، هویت یک مکان از طریق تجربه و ارتباط انسان با آن به‌وجود می‌آید (ایل، ۱۳۸۷: ۲۵۰). معماری داخلی، به‌عنوان نقطه تلاقی علم و هنر برای آفرینش فضاهایی با تبیین ابعاد مکانی به‌کار می‌رود. به‌طور خاص هنر معماری در تشعشعات معماری داخلی بوطیقای فضا، به‌عنوان عنصر کلیدی در بازسازی و بازیابی هویت مکانی انسان، به‌نمایش درآمده است (با شلار، ۱۳۹۲: ۲۷۷-۴۳). این هنر، باتوجه‌به بستر فرهنگی جامعه، شکل می‌گیرد و مکان‌ها به‌عنوان مراکز اصلی تجربه مستقیم از جهان عمل می‌کنند (Altman, Low, 2012: 3). کنشگری‌های رایج در حال حاضر، سرلوحه چندین ابعاد و مفاهیم متعدد در راستای تبیین محیط‌های ساخته شده انسانی را دربردارد که قادر به فراهم کردن شرایط برای جای‌گرفتن مناسب انسان است (ضرغامی، بهروز، ۱۳۹۴: ۹۹-۸۱). توجه بیش‌ازحد به کارایی، آشتی در سادگی و افراط، عدم‌توجه‌به گذشته و فرهنگ در دیدگاه‌های معماری مدرن و معماری داخلی، باعث گردیده تا بسیاری از ابعاد ادراکی و ارتباطی فضاها بین مخاطب و فضای معماری و به‌خصوص معماری داخلی ساخته شده، کمتر آشکار و حس شوند. مکان به‌معنای فهم ذهنی مردم از محیط و آگاهی نسبت‌به احساسات آن‌ها از محیط خود است که افراد را در ارتباط داخلی با محیط خود قرار می‌دهد. به‌طور خاص، درک و احساس فرد با تفسیر معنای محیط ارتباط پیدا کرده و یک‌پارچه شده است. این حس، موجب تبدیل یک فضا به مکانی با خصوصیات حسی و رفتاری خاص برای افراد می‌شود. بررسی معنایی آن در پژوهش موردواکاوی از جوانب مختلف نشان می‌دهد که این مفهوم یک کلیت ذهنی است که به‌عنوان محرکی برای ناظر به‌وجود می‌آید، زمانی که آن را با تجربیات، اهداف و منظوره‌های خود مقایسه می‌کند. در نتیجه «پدیدارشناسی سوبه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)»، با دارا بودن تمام دارایی‌های باارزش معماری ایرانی نه تنها یک علم است بلکه یک هنر در خلق آفرینش فضاهای داخلی مطرح است. این تحقیق در مواجهه با پرسش‌های استفهومی و فرضیات مطرح شده نظیر؛ آیا پدیدارشناسی سوبه‌های مکانی توانایی تحلیل چندلایه‌ای از ابعاد هنری، دینامیک روح‌مکانی، و ساختار سوبه‌های مکانی را دارا است؟ آیا پدیدار شناسی سوبه‌های مکانی با تمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی، و تأثیرات هنری، نقش اساسی در افشای توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز را منفصل می‌سازد؟ به‌دنبال پاسخ و راه‌حل بوده است. با تداوم مطالعات فرهنگی-اجتماعی،

سُوپه‌های مکانی را بازسازی و بهبود می‌بخشد، و این ادامه چرخه حیات انسان را به‌عنوان تفکر فلسفی در جهت تجربه یادگیری معنایی در سُوپه‌های مکانی معرفی می‌کند که هویت را در اولویت قرار می‌دهد.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

سُوپه‌های مکانی، در گونه‌های مختلف در رابطه با ادبیات پژوهش، چه در شعر و چه در داستان، به‌عنوان دلیلی برای تجربه‌ها و ارتباطات انسانی و حضور آن مورد تبیین می‌باشد. در لابه‌لای کلمات و مفاهیم فیزیکی، سُوپه‌های مکانی به‌عنوان سرچشمه‌های احساسات، خاطرات، و داستان‌های زندگی ارتباط معناپذیری را به‌وجود می‌آورد. پیشینه پژوهش بر آن است تا سُوپه‌های مکانی را به‌یک نماد از شهود و وابستگی انسان به محیط (مجموعه بازار تاریخی تبریز)، مبدل سازد، جایی که زمان با مکان در آغاز یک داستان تناسب یافته و ارتباطات انسان با مکان، جریان زندگی را همراهی می‌کند. در این عین می‌توان به مطالعات متخصصان این حوزه در ارتباط با پژوهش حاضر اشاره نمود که در ذیل مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

در کتاب «مکان و بی‌مکانی»، ادوارد رلف با نگاهی پدیدارشناسانه به مفهوم مکان می‌پردازد، حیاتی را به سُوپه‌های مکانی اختصاص می‌دهد که از آن به‌عنوان مراکز از ابعاد معنایی و مقاصد انسانی در جهان بازگو می‌دارد. وی، بر اهمیت ایجاد ارتباط ذهنی با مکان‌های معنادار تأکید دارد طوری که اگر این نیاز نادیده گرفته شود، به آینده‌ای بی‌مکان و بی‌معنا می‌انجامد. در عین حال، بر باور او، رویکرد روان‌شناسانه به بُعد اعم از: فعالیت‌ها، تصورات، و کالبد در تشکیل مکان پرداخته و بر ارتباط ذهنی فرد با فضا تأکید دارد. در نتیجه، می‌توان نظریه رلف را با تأکید بر ابعاد مختلف مکان و ارتباطات انسانی با آن، به تفسیر ژرف مفهوم مکان مدنظر قرار داشت. (رلف، ۱۳۹۷: ۱۰-۷). کریستین نوربرگ-شولتز در کتاب «معماری: حضور، زبان، و مکان»، به ارتباط بین زبان و مکان در تعیین هویت انسانی پرداخته و این ارتباط را به مفهومی مادی و مکانی مرتبط می‌داند. او جنبه‌های دوگانه سکونت را به‌عنوان احاطه به هویت و تعیین مکان می‌شناسد، که در ساختارهای معماری به تجسم و پذیرش عملکردهای معمارانه می‌پردازد. بدین ترتیب، هر مکان همچون یک رویداد فضایی، نه تنها عملکردهای خود را پشتیبانی می‌کند، بلکه مفاهیمی را نیز در خود جلوه می‌دهد. او، تأکید دارد که احاطه به هویت، گشودگی و باز بودن، شخصیت محیط را نیز دربرمی‌گیرد که به‌عنوان روح مکان شناخته می‌شود (نوربرگ-شولتز، ۱۳۹۱: ۲۳۵). الهام حاتمی‌گلزاری و دیگران، در تحقیقی با عنوان «بررسی کیفی ماندگاری معماری مجموعه بازار تبریز از منظر پدیدارشناسی»، به اهمیت برجسته ماندگاری معماری و ترقی آن از طریق ارتقاء بنا و محیط طراحی پرداخته‌اند. این اقدام به تبیین شاخصه‌های معنایی و پایداری مؤلفه‌های معنا و هویت، نفس، کارکرد و روح مکان-حس مکان با ویژگی‌هایی اعم از: رخ، چشم‌انداز، ساختارگرایی و مکان‌یابی مناسب در زمینه‌های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، دینی و حتی سیاسی می‌پردازد. این تحقیق با تأکید بر حس تعلق به مکان، آمیزش گذشته با ساختمان‌ها، دربرخورداری از سُوپه‌های هم‌بستگی و جلب دل‌بستگی، از دیدگاه پدیدارشناسی، یک روح مکان فراهم کرده و ارتباط چندگانه‌ای با حوزه‌های مختلف مانند: معماری، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، دینی و سیاسی را به‌وجود می‌آورد (حاتمی‌گلزاری و دیگران؛ ۱۳۹۸: ۱۷۳-۱۷۲). و در پژوهشی با عنوان «طراحی براساس ادراک و رفتار انسانی»، محمد دبده‌بهاواکوی جوانب مختلف طراحی و نتایج حاصل از درک محیط انسان، ادراک و عوامل مؤثر در مواجهه با رفتار انسانی پرداخته و راهنمایی برای رویکرد طراحی باهدف تحقق محیط‌های برون‌گرا و درون‌گرا به‌منظور پایداری ارائه کرده است (دبده، ۱۴۰۰: ۱۱-۱۰).

در تفحص حاضر بر آن است به‌واکاوی «پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی» (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)، ارج نهد. به‌نقل از معمار دبده «معماری چیزی است که کل محیط را کنترل می‌کند و اثر آن در تجربه یک‌عمر دریافت می‌شود نه در یک مشاهده محدود و منجر به سُوپه‌های مکانی می‌گردد». گرچه زیبایی باحواس آغاز می‌شود اما با آن پایان نمی‌پذیرد بلکه طی فرایند ادراک حسی به تولید، سُوپه‌های معنایی مکان می‌انجامد (اسکروتن، ۱۳۹۳: ۲۸). انسان از زمانی که آغاز به شناخت خود و جهان هستی کرد مسئله هویت برایش ریشه‌انداخته است، به طوری که سُوپه‌های مکانی همواره با حیات فردی و اجتماع فرهنگی در زمره کوشش‌های جدال‌برانگیز در طول تاریخ بر جویای کشف تثبیت هویت و آشکاری زیبایی‌شناسی-زیبایی شناختی آن دائماً در عالم پرس‌وجو از خود به‌یک دغدغه حیاتی مربوط می‌دانسته است چراکه احساس تثبیت هویت انسان با فضا و محیط خویش یکی از فرایندهای تأثیرگذار بر محیط انسان می‌باشد (دبده و دیگران؛ ۱۴۰۲: ۱۹). بدین سان، در این سیاق، اهمیت تأکید بر فرایند شکل‌گیری ادراک سُوپه‌های مکانی از

¹Edward Relph

²Christian Norberg-Schulz

دیدگاهی معنایی برجسته است. این مطالعه به تبیین رابطه دوسویه بین انسان و جهان می‌پردازد، جایی که انسان برای درک بهتر خود نمی‌تواند از محیط جهان بدون توجه به آن نظری کند. ادراک، به‌عنوان یک ساختار کلی در نظر گرفته می‌شود و اساس و پایه‌اش در رفتارهای زندگی و در بالاترین سطح، در مفاهیم عالی و آگاهی مفهومی قرار دارد. این جنبه می‌تواند استنباط ادراکات را تبیین سازند و برای اندریافت به‌دنبال راهکار باشند (متیوز، ۱۳۹۷: ۲۲-۱۱). آموس راپوپورت^۱ و پل الیور^۲ از منتخبان حوزه معماری شناخته می‌شوند که به تفاوت معماری یادمانی و رسمی نسبت به معماری عامیانه، مردمی و بومی پرداخته‌اند. طوری که راپوپورت، در مطالعه معماری به‌عوامل غیرمادی تأکید می‌کند و این نگرش او نقدی است به مطالعات علمی رسمی که برپایه پوزیتیویسم بنیان‌گذاری شده بوده و همچنین به نقد معماری جهانی. او تاحدی پیشه می‌رود که علیت عوامل فیزیکی، اقلیمی، تکنولوژیکی، تکاملی و اقتصادی را مورد سؤال قرار می‌دهد و تنها براساس فرهنگ به تفسیر معماری می‌پردازد. محمود روح‌الامینی باور دارد معماری و ساخت بنا تأثیر مستقیمی بر جهت‌دهی و شکل‌گیری رفتار انسان‌ها دارد و به‌طور خاص، بر فرهنگ تأثیرگذار است. او معماری را یک پدیده با سُوپه‌های ابعاد مکانی در معنا می‌داند که از فرهنگ نشأت می‌گیرد و بر آن تأثیر می‌گذارد (روح‌الامینی، ۱۳۹۴: ۱۸-۱۵). و داراب دیبا^۱ نیز معتقد است که اگر معماری با خواستارهای فرهنگی هماهنگ باشد، این نوع معماری ریشه‌ای عمیق خواهد گرفت. در همین راستا به‌جهت اندریافت و سادگی هرچه بیشتر تئوری‌های مطرح شده می‌توان برپایه (جدول ۱)، اشاره کرد.

جدول ۱- جمع‌بندی مبانی نظری در ارتباط با مورد پژوهی حاضر

صاحب‌اندیشان	کلمات کلیدی	برآیند
معمار دبدبه	معماری-تجربه انسانی-هویت-فرهنگ	- وی، تأثیر معماری را بر تجربه انسانی و ارتباط آن با هویت و فرهنگ مرتبط می‌داند.
آموس راپوپورت	عوامل غیرمادی-معماری جهانی-نقد	- تأکید او بر عوامل غیرمادی در مطالعه معماری و نقد معماری جهانی آمیخته شده است.
پل الیور	معماری یادمانی-معماری عامیانه-معماری بومی	- نظر براینکه تفاوت معماری یادمانی و رسمی با معماری عامیانه، مردمی و بومی می‌تواند نقش به‌سزایی به‌وجود آورد.
محمود روح‌الامینی	تأثیر معماری-رفتار انسان‌ها-فرهنگ-ابعاد مکانی	- بر آن است که، تأثیر معماری بر رفتار انسان‌ها و فرهنگ، و معماری به‌عنوان پدیده‌ای با ابعاد مکانی و فرهنگی می‌تواند منجر به هویت ماندگاری از محیط باشد.
داراب دیبا	هماهنگی معماری-خواستارهای فرهنگی-ریشه‌گرفتن	- هماهنگی معماری با خواستارهای فرهنگی و ریشه‌گرفتن عمیق آن در فرهنگ، یکی از اعتقادات اصلی وی به‌شمار می‌رود.
استنباط نویسندگان در رابطه با مورد پژوهی حاضر		
<p>❖ باتوجه به نظرات ارائه شده توسط نظریه‌پردازان مختلف، می‌توان به این نتیجه‌گیری بسنده شده که؛ معماری به‌عنوان یک رابطه پیچیده بین انسان و محیط، تأثیر به‌سزایی بر تجربه انسانی و شکل‌گیری هویت دارد. این پژوهش با تأکید بر پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ به‌بررسی تأثیرات معماری بر فرهنگ و هویت مردم و نقش آن در تأثیرگذاری بر رفتارها و تجربه‌های انسانی می‌پردازد، به‌ویژه در مورد مجموعه بازار تاریخی تبریز که یکی از نمونه‌های برجسته از معماری و معماری داخلی در ایران است.</p>		

(مأخذ: برداشت از مجموعه آثار معمار دبدبه، ۱۴۰۰)

مواد و روش تحقیق

به‌رغم ماهیت پیچیده این مجموعه فاخر نمی‌توان فقط به استفاده از یک روش کمی یا کیفی اکتفاء نمود و به شناخت کافی نسبت به جایگاه معین دست‌یافت. باتوجه به گستره این امر استفاده از رویکرد ترکیبی ضرورت دارد. از این رو روش تحقیق پژوهش کمی-کیفی، از نوع توصیفی-تحلیلی و به‌لحاظ رویکرد پژوهش، تحلیل محتوایی، استدلال منطقی است. شیوه گردآوری اطلاعات علاوه بر مطالعات کتابخانه‌ای، مطالعات میدانی نیز می‌باشد. ضمن آنکه ابزار گردآوری داده‌ها علاوه بر فیش‌برداری از منابع مکتوب دست‌اول و دوم، مطرح نمودن پرسش‌نامه در ادامه محقق ساخته به‌طور خاص، این پژوهش به‌واکاوی مفهومی عوامل عملکردی پرداخته و همواره با تبیین پایداری مجموعه (بازار تاریخی تبریز)، هم‌سو می‌باشد. همچنین در زمینه تبیین مفاهیم «پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ (مورد پژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)»، از یک متدولوژی اساسی بهره‌مند شده طوری که سُوپه‌های مکانی را به‌عنوان یک شکل از هنر و یک مدیوم طراحانه موردواکاوی قرار داده است. این پژوهش با تأکید بر میراث فرهنگی تاریخی در راستای دل‌بستگی قرار گرفته است. در نتیجه،

^۱Amos Rapoport

^۲Paul Oliver

تحقیق حاضر سعی دارد هویتی فرهنگی را برای بازار تاریخی تبریز ارائه و با استفاده از استراتژی‌های سازگار، به پایداری این مجموعه که دارای ابعاد منحصر به فردی است، ارج نهد.

بحث و ارائه یافته‌های تحقیق

بحث و گستره پژوهش

مجموعه بازار تاریخی تبریز، به‌عنوان یک بلوک شهری کامل، همچون ساختار انسان دررا ستای هسته مرکزی شهر، با خصوصیات و عملکردهای منحصر به فرد، به‌طور چشمگیری در تمام ابعاد از نظر معماری، معماری داخلی، سُوپه‌های معنایی/مکانی، زیبایی و جوانب دیگر، درخور توجه است. این مجموعه، با ظنن ارزشمندی به سوی یک اثر ماندگار، هویت یک‌پارچه را به‌رمغان سوق داده است. در این تحقیق، اجزاء مختلف از جمله؛ سُوپه‌های مکانی به‌همراه هویت و عوامل عملکردی، با دیدی که به ماندگاری معطوف است، درون مجموعه بازار تاریخی تبریز مورد کاوی قرار داده شده است.

بن‌مایه فلسفی پدیدارشناسی

بنیان‌های فلسفی پدیدارشناسی در پیدایی تنش و توسعه در علوم اجتماعی و علوم سببه قرار دارد. این پژوهش بر مفهوم پدیدارشناسی تأکید دارد، که از مظاهر گوناگون برای واکاوی سطوح آن بهره می‌برد. در این مطالعه، به آنالیز و واکاوی فرهنگ پدیدارشناسی پرداخته می‌شود. در فرهنگ انگلیسی آکسفورد، پدیدارشناسی به‌عنوان علم پدیدارها در زمینه هستی‌شناسی و بخشی از هر علم که پدیدارها را تبیین و رده‌بندی می‌کند تعریف شده است. این واژه "Phainomenon"، یونانی به‌معنای ظهور یا نمایان شدن گرفته شده و در زمینه‌های مختلف فلسفه و علوم به‌کار می‌رود (شیرازی، ۱۳۹۲: ۱۱۰). و به‌طور خاص محور گفتار، فنومنولوژی-پدیدارشناسی به‌معنای بررسی و تحلیل موضوعات قابل ملاحظه یا پدیدارها است. این تفحص به‌معنای واژه‌به‌واژه‌ای از پدیده‌ها در مقایسه با بود یا را ستینگی می‌باشد. در نتیجه، در دیدگاه پدیدارشناسی، پدیدارها از طریق ویژگی‌ها و صفات داخلی خودشان به‌وجود می‌آیند و نیازی به عوامل خارجی برای ظهور ندارند. تفکر پدیدارشناسی با تبیین شیوه‌ای به‌مانند «به‌سوی خود چیزها»، که با آرنگ و توسط ادومند هوسرل بیان شده، باهدف رسیدن به جلوه و حقیقت پدیدارها اشاره دارد (امامی‌کوپائی، نوروزبرازجانی، صافیان، ۱۳۹۷: ۱۵). این دیدگاه به‌شیوه انضمامی و عینی تأکید دارد، به‌طوری که هیچ دوگانگی بین انسان و پدیدارها تصدیق نمی‌شود و جلوه و فطرت آن‌ها مثل تمنا نمایان می‌شود.

مستتر پدیدارشناسی بر معماری به‌مثابه زیبایی‌شناسی تشعشعات هنر معماری داخلی فضا

از منظر اندریاف‌هایی که از معماری نشأت گرفته، ۳ محور نظری مشخص شده است که از آن‌ها می‌توان به نظریه‌های غالب در معماری اشاره کرد. دربرخورد با موضوع معماری داخلی، این دیدگاه از وجود ژرفی قابل درک می‌باشد. در این زمینه، رویکردهای مختلفی وجود دارند مانند؛ رویکرد خودآیین "Autonomy"، رویکرد علم‌گرا "Scientism"، و رویکرد پدیدارشناسی "Phenomenology" (موسی‌پور، ۱۳۹۷: ۷۵-۷۸). کار اصلی معمار؛ درچنین درکی از معماری، طراحی آرمان‌هایی است که با شناخت ما از گنجایشات این هدف و مناسبات درونی، عروج آن را فراهم کند (اسمیت، ۱۳۹۵: ۶۴). در رویکرد پدیدارشناسی، توجه به تبیین مفاهیم یک مفهوم یا پدیده از دیدگاه مخاطبان اثر و براساس «تجربه زیسته»، قرار دارد. این رویکرد در درک دادوستدهای هموند در برخورد با سُوپه‌های مکانی نسبت به مردم متمرکز است. دادوستدهای هموند در فلسفه پدیدارشناسی، به‌عنوان توافق بالفعل شناخته می‌شوند. باوجود اختلافات در تجربه از یک پدیده برای افراد، گُش غیرعادی و بی‌تفاوتی نسبت به پدیده از خود نشان نخواهد داد. اصولاً هموندها در تجربه افراد از یک اثر معماری تأثیرگذار خواهند بود و این هموندها مبنای اساس درک ما از تفاوت‌ها در رفتار مردم در برخورد با یک اثر، معماری داخلی را شکل می‌دهند (دبده، رضوان‌پناه، ۱۴۰۰: ۸-۱).

تبیین بر ریشه پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در معماری داخلی بوطیقای فضا؛ با تأکید بر مجموعه بازار تاریخی تبریز

در این مطالعه، با تمرکز بر تبیین پدیدارشناسی، توجه به ابعاد متعددی جلب شده و به‌بررسی دریافت و مناظر، پرداخته است. این تحقیق، با توجه به ریشه‌های مغفول در معماری و به‌ویژه معماری داخلی، در بستر پدیدارشناسی، به‌کاوش شاخصه‌های سُوپه‌های مکانی از منظر معمار دبده؛ با تأکید بر مجموعه بازار تاریخی تبریز می‌پردازد. این پژوهش تأکید دارد که استقرار منظر پدیدارشناسی بر سهش‌های درونی و بینش خالص در مواجهه با افراد (بوطیقای فضا)، صورت گرفته است و این مطابق باهدف اصلی پژوهش موردتبیین است (دبده، محمدیان، ۱۴۰۲: ۱۴۰۲).

۵-۵۵). به‌منظور شناخت سطوح، حدود و مرزهای سُوپه‌های مکانی به‌نگاه ژرفانه‌تری نگریسته و از دیدگاه پدیدار شناسی، روایت و روابط فضاهای معماری و به‌طورخاص معماری‌داخلی را بررسی کرده است.

نظری بر وجوه مکان: مکان در چارچوب معماری، به‌عنوان مظهری از محیط‌های جغرافیایی در هر جامعه حاضر است و دارای پیچیدگی‌های مفهومی متنوع در مناطق مختلف می‌باشد. مکان نه‌تنها یک مکان فیزیکی است بلکه یک «سایت معنادار»-«ابعاد مکانی»، نیز محسوب می‌شود که ترکیبی از مکان، روح‌مکان و حس‌مکان را شامل می‌شود، که درنهایت به‌وجودآورنده فضاست (فلاحت، ۱۳۸۵: ۸۸). حس‌مکان، دلیلی است که باعث تبدیل یک فضا به مکانی با ویژگی‌های منحصربه‌فرد می‌شود، به‌گونه‌ای که این حس تعامل انسان با مکان را به‌وجود می‌آورد و انسان خود را جزئی از آن مکان می‌پندارد (دبیده، ۱۳۹۹ الف: ۱۰-۱). این رویکرد ابعاد پدیده، به‌تیین نگاه انسان به مکان و ارتباطات او با آن در معرض است. درنتیجه، ممکن است یک مکان، مانند بازارها (به‌مانند نمونه بارز؛ موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)، کاروانسراها یا مساجد، به‌عنوان یک بنای بااهمیت تاریخی تلقی شود که نمایانگر یک مکان مهم برای انسان است.

نظری بر سُوپه‌های مکانی: سُوپه‌های مکانی، نتیجه پیوندهای پیچیده و به‌هم‌پیوسته اجزاء است که در اثر تعامل بین انسان و مکان رخ می‌نهد. دراین‌رابطه هم‌کنش‌پذیری انسان، با سُوپه‌های مکانی از تداوم عناصر مختلف در پدیده مکان تأثیر می‌پذیرد. پی‌بردن به‌کنش‌ها و ارتباط انسان با سُوپه‌های مکانی، تثبیت این معنا را نمایان می‌سازد (دبیده، ۱۳۹۹ ب: ۹). درواقع، این متن تأکید دارد که یکی از اهداف اصلی و پایه این پیوند و تعامل بین انسان و سُوپه‌های مکانی، با درک عمیق از مکان محقق است (Franck, 2010: 72-75).

نتایج استخراج شده از پرسش‌نامه

در راستای هم‌بستگی بخشیدن بین تئوری‌های اساسی و تحقیقات در حوزه‌های صورت‌گرفته در این پژوهش به‌واکاوی داده‌های اطلاعات جمع‌آوری شده حاصل از پرسش‌نامه نگاه اجمالی گردیده و به‌صورت گزینشی ۲ پرسش از بین پرسش‌های ارائه شده که بیشترین تأثیرگذاری در تأثرات به‌عمل‌آمده را مدنظر قرار گرفته، در پژوهش مستفیض است. بدین سان تبیین و ساختار پرسش‌نامه را می‌توان برپایه (جدول ۲)، عنوان نمود. و به‌طورخاص، بخش اول- سؤال؛ برپایه (جدول ۳)، و بخش دوم- سؤال؛ برپایه (جدول ۴)، موردکاوش واقع گردیده را می‌باشد.

جدول ۲- تبیین و ساختار پرسش‌نامه

تبیین پرسش‌نامه				
نام:	نام خانوادگی:	سن:	محل سکونت:	جنسیت:
				مرد ☐
				زن ☐
پرسش‌نامه حاضر درجهت «پدیدار شناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)»، سامان‌دهی گردیده و به‌طورخاص، ۲ پرسش را به‌خود اختصاص داده که هر سؤال را در بخش جداگانه موردبررسی قرار داده است.				

(مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

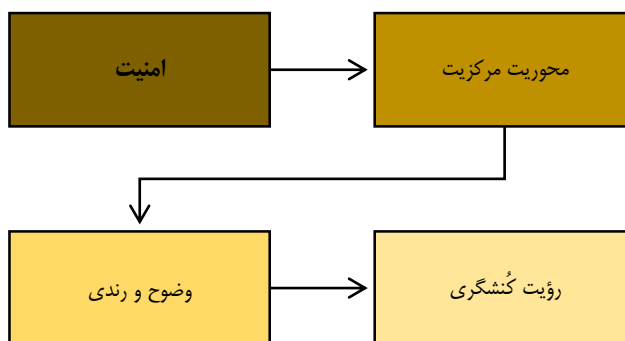
بخش اول-سؤال

جدول ۳- بخش اول-سؤال؛ شماره ۱

بخش اول				
۱- به‌ترتیب الویت ارزشمندی، به‌هنگام ازدحام، سردرگمی افراد، چه تأثیری در هم‌بستگی بوطیقای فضا مدنظر است؟				
الویت				
۴	۳	۲	۱	
☐	☒	☐	☐	وضوح و رندی
☒	☐	☐	☐	رؤیت کُشگری
☐	☐	☒	☐	محوریت مرکزیت
☐	☐	☐	☒	امنیت درعین ازدحام

(مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

داده‌های مربوطه این سؤال بیان گر این است که مجموعاً و بدون تفکیک جنسیت، «امنیت درعین ازدحام»، بااهمیت‌ترین حسی است که افراد تصور می‌کنند، به‌هنگام ازدحام، سردرگمی آن‌را از دست می‌دهند و یا مورد هاج‌وواج قرار می‌گیرند. «محوریت مرکزیت»، «وضوح و رندی» و «رؤیت کُنشگری»، به‌ترتیب ارزش‌مندی، در الویت‌های بعدی قرار می‌گیرند. قرارگرفتن «رؤیت کُنشگری»، در الویت آخر، نشانگر آن است که اساساً آگاهی دیگران از رؤیت کُنشگری، اهمیت ناچیزی را دارد و در صورت آگاهی دیگران از نوع رؤیت کُنشگری، کماکان امنیت درعین ازدحام، عنصری متصور می‌شود که افراد باایجاد محیطی با ابعاد پدیدارشناسنه سوبه‌های مکانی در بوطیقای فضا معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز درصدد صیانت از آن می‌باشند برپایه (شکل ۱).

شکل ۱- متغییرهای تأثیرگذار در ادراکات معنایی (سوبه‌های مکانی) - (مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

بخش دوم- سؤال

جدول ۴- بخش دوم- سؤال؛ شماره ۲

بخش دوم		
۲- رابطه سنجش ماندگاری در تبیین هویت و کالبد ساختاری بنیان‌های فلسفی در بازار تاریخی تبریز چگونه است؟		
☐ مستقیم	☐ معکوس	☐ تأثیری ندارد

(مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

نتایج نشان می‌دهد که اکثریت افراد (۶۷درصد)، در مجموع، ماندگاری را عاملی مؤثر با سنجش تبیین هویت و کالبد ساختاری بنیان‌های فلسفی در بازار تاریخی تبریز، بیشتر می‌دانند. همچنان (۳۰درصد)، از افراد معتقدند که رابطه‌ای بین این ۲ وجود ندارد. پیشتر نیز در بخش اول- سؤال؛ نتایج سؤال نشان داد که «وضوح و رندی»، در مجموع از الویت‌های پایین افراد به حساب می‌آید. در این سؤال اما برخلاف سؤال شماره ۱ که زنان، الویت بالاتری به آن اختصاص داده بودند؛ در اینجا اکثریت افرادی که معتقدند رابطه‌ای وجود ندارد، زنان هستند. درصد ناچیزی از افراد (۳درصد)، بر این باورند سنجش ماندگاری بیشتر مانع سوبه‌های معنایی در بیشتر ابعاد مکانی در هویت و کالبد ساختاری بنیان‌های فلسفی مجموعه بازار تاریخی تبریز است و به‌طور خاص، تمامی آن‌ها را جامعه آماری مردان تشکیل می‌دهد برپایه (نمودار ۱).

نمودار ۱- نتایج آماری رابطه سنجش ماندگاری در تبیین هویت و کالبد ساختاری بنیان‌های فلسفی در بازار تاریخی تبریز (مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

نتایج مستفیض شده از آزمون فرضیات و پاسخ به سؤالات پژوهش

باتوجه به «پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ (موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز)»، فرض می‌شود که این پژوهش باتاکید بر پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی، توانایی تحلیل عمیق و چندلایه‌ای از ابعاد هنری، پویایی‌شناسی روح مکانی و ساختار سُوپه‌های مکانی در مجموعه بازار تاریخی تبریز را داراست. فرضیه؛ پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی باتمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی و تأثیرات هنری، در افشای توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی بازار تاریخی تبریز را باز می‌کند برپایه (جدول ۵).

جدول ۵- آزمون فرضیات و پاسخ به سؤالات تحقیق

و پاسخ به سؤالات استقهامی آزمون فرضیات	<p>← سؤال شماره ۱: آیا پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی توانایی تحلیل چندلایه‌ای از ابعاد هنری، پویایی‌شناسی روح مکانی و ساختار سُوپه‌های مکانی را داراست؟</p> <p>✓ پاسخ: بله، آزمایش فرضیه نشان می‌دهد که پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز، توانایی تحلیل چندلایه‌ای از ابعاد هنری، پویایی‌شناسی روح مکانی، و ساختار سُوپه‌های مکانی را داراست.</p>
	<p>← سؤال شماره ۲: آیا پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی باتمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی، و تأثیرات هنری، نقش اساسی در افشای توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز را منفصل می‌سازد؟</p> <p>✓ پاسخ: بله، آزمایش فرضیه حاکی از آن است که پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی باتمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی، و تأثیرات هنری، نقش اساسی در افشای توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی بازار تاریخی تبریز را باز می‌کند.</p>

(مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

جامعه آماری و متغیرهای موردپژوهی

جامعه آماری این پژوهش شامل ابعاد فیزیکی و انسانی مجموعه بازار تاریخی تبریز است. افرادی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با فضای معماری داخلی این بازار درارتباط هستند، از تاجران و فعالان اقتصادی تا بازدیدکنندگان و کارکنان مجموعه، به‌عنوان اعضای جامعه آماری درنظر گرفت. متغیرهای تأثیرپذیر پژوهش حاضر را می‌توان برپایه (شکل ۲)، تحلیل و بررسی این متغیرها می‌تواند به شناخت عمیق‌تر از تأثیرات بنیان‌های پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز منجر شود.

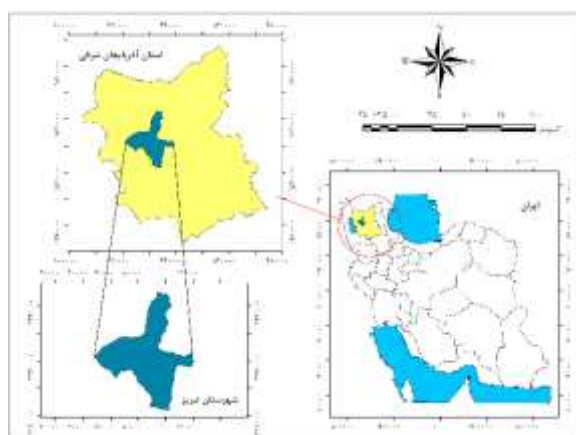
شکل ۲- متغیرهای تأثیرپذیر درارتباط با مسئله موردپژوهشی: مجموعه بازار تاریخی تبریز- (مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۲)

نتایج بحث و یافته‌های حاصل از تبیینات موردپژوهی: مجموعه بازار تاریخی تبریز

تفسیر گسترده پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی و اهمیت آن بر انسان، ازجایی نشأت می‌گیرد که بسیاری از نیازهای اولیه آدمی در آن تأمین می‌شود. در این پژوهش به بررسی نقش و تأثیر سُوپه‌های مکانی در مجموعه بازار تاریخی تبریز پرداخته شده است. مطالعات تحقیقاتی

بر آن است که سُوپه‌های مکانی، در تبیین سازمان فضایی و استدلال هویتی در سیاق تاریخ، به دنبال الگوی معناداری در جهت آفرینش بوطیقای خلق فضایی هم سو بوده است. واژه فضا؛ به عنوان یک واژه پررمزوراز موردبهرانی قرار گرفته و اشاره به اهمیت آن در تعریف جامع فضا داده نمی شود. به نظر می رسد که این اهمیت از طریق هویت و ارتباط با سُوپه‌های مکانی در مواجهه با میراث‌های فرهنگی و تاریخی برجسته واقع می شود. می توان به برخی از مناظر در ارتباط با ابعاد مکانی، در شکل گیری سازمان فضایی و رسیدن به استدلال هویتی در سيطرة تاریخ الگوی قابل توجه با تبیین های آفرینش بوطیقای خلق فضایی تثبیت نمود طوری که وجود واژه فضا واژه‌ای پر رمز و راز به حساب می آید که اغلب مورد استفاده یا سوء استفاده قرار می گیرد بدین سان از فضا نمی توان تعریف جامع داشت ولی رمزوراز جاودانگی آن در هویت آن معنا می یابد و برگرفته از حس تعلق به سُوپه‌های مکانی می توان در مواجهه با مجموعه‌های میراث فرهنگی تاریخی مؤثر واقع، برخوردار شد.

به طور خاص، می توان با واکاوی سُوپه‌های مکانی مجموعه بازار تاریخی تبریز در نقشه ایران و بر پایه (اشکال ۴، ۵ و ۶)، به تحلیل فرایند ساختاری و پایداری در راستای پیوندهای رشد شهر پرداخت. به عنوان مثال؛ می توان به چگونگی بنیان گذاری بازار و نقش آن در مقایسه با سایر شهرهای شرق اسلامی با تأکید بر شاخص‌های بنیادی و برجسته آن مدنظر قرار داشت (پورجعفر، ارباب‌زادگان‌هاشمی، پورجعفر، ۱۳۹۳: ۵). به طور ویژه، این بنا، میان ۴ ضلعی فراگرفته شده از هسته مرکزی شهر تبریز، طوری که مجموعه بازار تاریخی تبریز در این محدوده گسترده شده است. از شرق به عالی قاپو از غرب به مسجد جامع و از شمال به بخش‌هایی از رودخانه مهراوه رود متصل می شود. این اتصالات از طریق پله‌های چوبی در راستای راه سته بازار به وقوع می پیوندند. از زمان‌های نخست، بازار تاریخی تبریز به عنوان یک نماد بلند پایه شناخته شده و با تعاملات گسترده و سریع، توانسته است خود را تداوم بخشد. این بازار، با گذشت هزاران سال، به عنوان یکی از بازارهای زنده جهان به حساب می آید. ارتباطات پیچیده‌اش و جذابیت مکانی آن، از نظر زیبایی معماری، معماری منظر و به ویژه معماری داخلی، نشانگر یک نیاز هویتی اساسی برای انسان امروز (معاصر)، است که در راستای پایداری و اندر یافتن ابعاد مکانی، بسیار درخور توجه می باشد.

شکل ۴- موقعیت جغرافیایی شهر تبریز

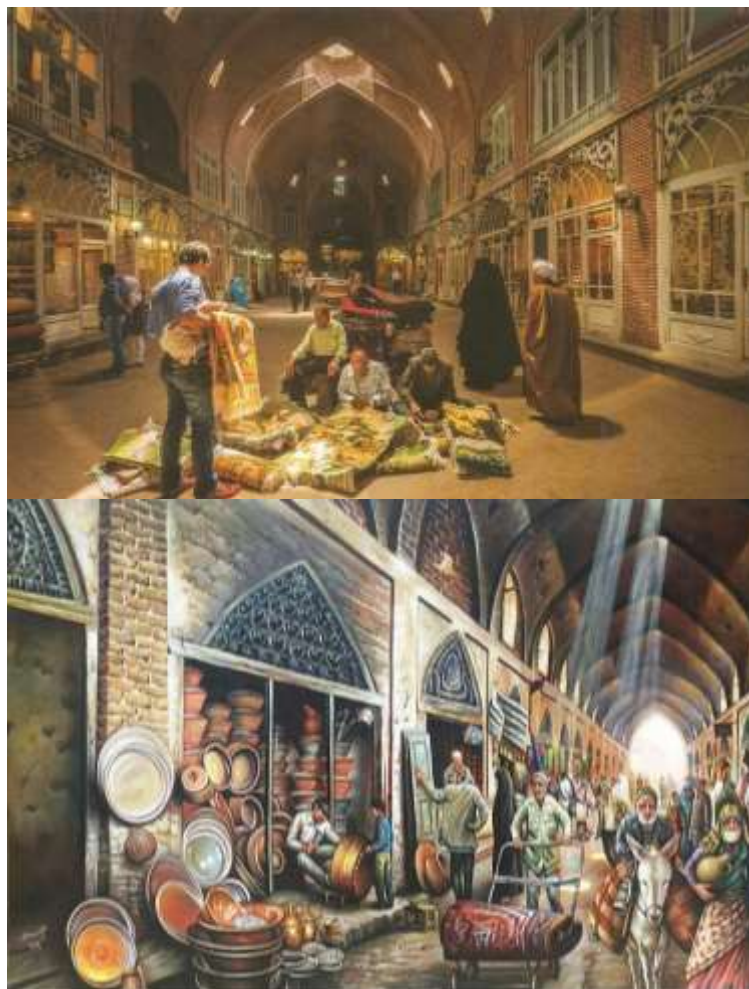
شکل ۶- نقشه شهر تبریز

شکل ۵- نقشه مجموعه‌های بازار تاریخی تبریز

در نتیجه، اندازه‌گیری، انعطاف‌پذیری و ارتباط سایر فضاها، به‌منظور هماهنگی میان فضاهای داخلی (معماری داخلی)، و بیرونی در تنظیم نور و هوا مدنظر است برپایه (تصویر ۱)، و به‌طور خاص در هنگام وقوع حوادث مانند؛ زلزله، این امکان را ایجاد می‌کند که فضاهای باز (حیاط‌های مرکزی)، به‌عنوان مکان‌های ایمن برای فرار عمل آیند. مجموعه بازار تاریخی تبریز با برخورداری یکی از بزرگترین ساختمان‌های خشتی در سطح جهان که بادقت خاصی طراحی شده است، اهمیت خاصی دارد. این ساختمان‌ها به یکدیگر متصل شده و درکل به‌عنوان یک ساختمان یک‌پارچه و همگن با‌عنوان مجموعه هویدا گشته. بازار تاریخی تبریز، از منظر ادراکات، افراد را به‌دور از حیطة فیزیکی بالاتر هدایت می‌کند و به‌تحلیل خودشان در خودشناسی و درک در ست از محیط تشویق می‌کند. این تحلیلات در ۲زمینه ادراک محیط اطراف و درک سوبه‌های مکانی فضا رخ می‌دهند. از لحاظ خودشناسی، سوبه‌های مکانی به‌عنوان یک وسیله برای اظهار حواس و واکنش‌های حسی و عاطفی انسان‌ها عمل می‌کند. این ادراکات به‌شکل بی‌واسطه و جاری دریافت می‌شوند. در زمینه درک محیط، فضاها به‌عنوان عناصر کلیدی برای درک علایق و احساسات افراد در زندگی اجتماعی و ایجاد تأثیر در آن‌ها واژگون می‌شوند. این ترکیب و تعامل بین این ۲نقطه مشاهده و تجربه جدید زندگی را در بازار تاریخی تبریز به‌وجود می‌آورد. این تجربه به دو تصویر ارائه می‌شود؛ یا به صورت داخلی و افزایش سطح دانش و معرفت، یا به‌صورت خارجی و تغییر ساختار، رفتار و فضا در محیط و مفهوم ابعادمکانی در مکان.

تصویر ۱- تصویرنگارهای تبیین و تثبیت‌هویت در سوبه‌های مکانی در بوطیقای فضا با رقص هنر درباب تشعشعات معماری داخلی (ماخذ: برداشت از مجموعه آثار معمار دبدبه، ۱۴۰۰)

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادات

مجموعه بازار تاریخی تبریز، باتوجه‌به گستره مطالعات تحقیقی به‌عنوان یک نمونه کامل از تلاقی مهارت‌های مختلف، به‌مثابه یک مرکز گفتمان برای انواع فعالیت‌های اجتماعی-فرهنگی شناخته می‌شود. این مجموعه گران‌بها بهترین تجسم هویت‌های واحد و نادر را چارچوب‌های انسانی، به‌خصوص در حوزه میراث‌فرهنگی تاریخی ملی/جهانی به‌نمایش گذارده است که تاکنون در جهت حفظ میراث؛ این مجموعه-پایداری

خودرا حفظ کرده است. در راستای تطبیقی جستار حاضر نسبت به سایر پژوهش‌های صورت گرفته شده، بر آن است که بازار تاریخی تبریز به‌عنوان یکی از مهمترین الگوهای ترکیبی از جوانب معماری، پدیدارشناسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، مذهبی، سیاسی و غیره است که، به‌منظور یک نظام شهری هویت‌واحد شناخته می‌شود. به‌طور خاص، وجود هویت در دوره‌های مختلف معماری امری بسیار متفاوت بوده و بخشی از این تفاوت‌ها به‌فرهنگ صحه می‌گذارد. طوری که در تعیین و نگرش معناشناختی پژوهش؛ پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی (مجموعه بازار تاریخی تبریز)، می‌توان برپایه (جدول ۶)، بر آن بهره جست.

جدول ۶- معناشناختی پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ مجموعه بازار تاریخی تبریز

اهداف رسیدن به نگرش هویت	تحلیل اصلی نگرش هویت	نقش	تحلیل نگرش معناشناختی پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی در بوطیقای فضای معماری داخلی؛ مجموعه بازار تاریخی تبریز
- عامل اصلی در تشکیل هویت	انسان	ا	
- توجه به محوری و مرکزی بودن همه فضاها	هدف‌مندی	ب	
- حقیقت وجودی حق، تجلی حق - انسجام کالبدفضایی و عملکرد سامانه‌ای - تکرار الگوه‌ا	وحدت / کثرت	ج	
- کلی بودن طرح - پیچیدگی در عین حال خوانایی و دارای آراستگی و نظم مشخص	صراحت	د	
- عنصر اصول در طراحی	محور/ مرکزی- شبکه‌ای	ه	
- مشخص بودن و تعریف و نگرش هر مسیر	سلسله مراتب	و	
- ارتباط با فضاها - حفظ ارزش‌های عملکردی فضاها - متعادل و دارای نظم، هماهنگی کامل با بنا	هماهنگی	ز	
- حفظ رابطه بین انسان با ابنیه‌ها - حفظ رابطه خود انسان با دیگران در فضای داخلی	حد و حریم	ح	
- استفاده از عناصر طبیعی در فضا به‌صورت مستقیم - استفاده از موتیف‌های برگرفته از طبیعت، زنده‌بازار	عنصر طبیعت	ط	
- ارزش باطنی و حقیقی بودن - رمزوراز بودن فضاها در درک هر یک از فضاها	رمزنگاری	ی	
- معناگرایی، معنای مکان - کشف حقایق همگام با روح مکان- حس مکان	نماد	ی	
- نماینگر حضورالهی - جلوه صور عالم‌مثال	نور	ل	
- انعکاس در فضای داخلی بر مفهوم امتداد و عالم‌مثال - هماهنگی در اجزاء به‌صورت بهم‌پیوسته - نشانه کلی و نمود بصری وحدت	انعکاس	م	
- تناسب، نظم و تقارن - مرکزی بودن نقوش هندسی به‌عنوان الگوی وحدت‌بخش	نقوش هندسی	ن	
- روشنایی و مهد یکی از عوامل تعیین‌کننده هویت	آینه	س	
- پدیدآورنده سبک‌ها هر دوره در معماری و معماری داخلی مجموعه	تزئینات	ع	
- پدیدآورنده اصلی هویت در جهان هستی	انسان	ف	

(مأخذ: برداشت از مجموعه آثار معمار دبده، ۱۴۰۲)

به‌طوری که این نظام به‌معنای واقعی کلمه، به تأسیس نظام‌های اجتماعی و ساختارهای فضایی منجر به پدیدارشناسی پدیده‌های ابعاد مکانی، مکان می‌گردد. همچون رمزهای معنایی معماری، معماری داخلی موردپژوهی حاضر، به‌عنوان قسمت محسوس و قابل‌لمسی از ابعاد بنیان‌های فلسفی پدیدارشناسی روایت‌های زمان و مکان عمل می‌کند و به‌عنوان ابزاری مستقیم و قابل‌لمس با انسان در تعبیر معانی سُوپه‌های مکانی، مکان ایفای نقش می‌کند. به‌عنوان یک آثار که تمام اجزاء و جزئیات آن به‌طور یک‌پارچه باهدف مشترک هماهنگ باشند-

همانند؛ مجموعه بازار تاریخی تبریز، می‌توان محصول معماری این اثر و به‌طور خاص معماری داخلی را با سایر پدیده‌های متمایز و با دل‌بستگی به وجود آمدن سطوح معنای سُوپه‌های مکانی در مکان تبیین و تثبیت ساخت. امروزه، استفاده بی‌تدابیرانه از بافت تاریخی درخواست‌های زمان را با کارکردهای خردمندان و سلسله‌وار محدود کرده است. در این بین، محدودیت‌هایی وجود دارد که ممکن است از واکنش نیازهای خردمندان به شکل بهینه جلوگیری کند. از این رو، نداشتن برنامه‌ریزی مناسب در این زمینه و تلخیص شهروندان اصیل و بومی با مهاجران جدید، باعث از بین رفتن ارتباط با مکان و احساس تعلق به سُوپه‌های مکان شده است که در پژوهش حاضر به واکاوی این بُعد نگاه داشته شده است. در نتیجه، عواملی که سُوپه‌های مکانی را در بافت مجموعه بازار تاریخی تبریز شرح می‌دهند، این است که سُوپه‌های مکانی در ابعاد ادراکی و واقعی در این بافت تغییر یافته است. طوری که، از سوی دیگر، رسالت معماری و طراحی موشکافانه معماری داخلی در ایجاد و حفظ آن از اهمیت بالایی برخوردار است. همچنین ابعادی نظیر؛ دل‌بستگی و پذیرش ابعاد مکانی در بطن مجموعه، به‌طور چشمگیری در بین شهروندان در محدوده بافت مشهود واقع شده است.

در مواجهه با پرسش‌های استفهومی پژوهش می‌توان عنوان داشت که با وجود گسترش متنوع سبک‌های معماری در ایران، توجه به مفهوم زیبایی و معنای سُوپه‌های مکانی کاهش یافته و سبک چیره‌شونده که ترجیح معماران را جلب کند، به‌سختی پدیدار می‌شود. بیشتر ساختمان‌ها که بدون در نظر گرفتن مفاهیم اساسی ایجاد شده‌اند، پس از چندسال در نظر منتقدان فراموش می‌شوند. همچنین در عصر اطلاعات و پدیده‌هایی مانند؛ جهانی شدن و اطلاعات فراوان، ارتباط معنا با سطوح سُوپه‌های مکانی از دست رفته است. در نتیجه، برای پاسخ به بحران‌هایی چون گسست سُوپه‌های مکانی در مکان یا بی‌مکانی انسان، معماری ایران نیاز دارد به جوانب مانای معماری داخلی گذشته توجه کند. این پژوهش با تأکید بر زمینه‌های سُوپه‌های مکانی، در فضاهای معماری به‌مانند؛ مجموعه بازار تاریخی تبریز (نمادی از یک سُوپه مکانی با بوطیقای فضا در تبیین آفرینش)، و تثبیت مؤلفه‌های سُوپه‌های مکانی و تأثیرگذار در درک افراد از مکان، نمود چاره‌جویی و پیشنهادهای برای حل بحران بی‌مکانی در معماری و به‌طور خاص معماری داخلی معاصر ایران دارد.

❖ شفافیت پاسخ به سؤال و اثبات فرضیه احتمالی شماره ۱:

۱. فرضیه: پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی توانایی تحلیل چندلایه‌ای از ابعاد هنری، پویایی‌شناسی روح مکانی و ساختار سُوپه‌های مکانی را داراست.

✓ اثبات: آزمایش فرضیه در بوطیقای فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز نشان داد که، پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی قادر به تحلیل چندلایه‌ای از ابعاد مختلف مکانی می‌باشد. این توانمندی شامل تجزیه و تحلیل هنری، پویایی‌شناسی روح مکانی و ساختار سُوپه‌های مکانی است.

❖ شفافیت پاسخ به سؤال و اثبات فرضیه احتمالی شماره ۲:

۲. فرضیه: بنیان‌های پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی با تمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی و تأثیرات هنری، نقش اساسی در افزایش توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز را باز می‌کند.

✓ اثبات: براساس آزمایش فرضیه، پدیدارشناسی سُوپه‌های مکانی با تمرکز بر جزئیات زوایا، اثرات حس مکانی و تأثیرات هنری، به‌طور مؤثر در افزایش توانمندی‌های هویت‌واحد و پایداری فضای معماری داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز تأثیرگذار بوده و نقش اساسی در این ارتباط را ایفاء می‌کند.

در نتیجه، با توجه به تحلیل ارائه شده در این پژوهش، مشخص شد که پدیدارشناسی معناشناختی و احساسات در معماری داخلی می‌توانند نقش بسیار مهمی در تقویت ارتباط افراد با محیط‌های فیزیکی داشته باشند. از این رو، مجموعه بازار تاریخی تبریز، در تقویت این پدیدارها می‌تواند عنصری بسیار حیاتی باشد. پیشنهاد می‌شود که در طراحی و توسعه فضاهای داخلی، به‌ایجاد تجربه‌هایی متنوع و جذاب با تمرکز بر ایجاد احساسات مثبت و ارتباط معناشناختی با محیط توجه ویژه داده شود. به طوری که این اقدامات می‌توانند منجر به افزایش جذابیت و تعامل با مجموعه بازار تاریخی تبریز شده و تجربه بهتری را برای بازدیدکنندگان فراهم آورند. در این عین با توجه به تحلیل انجام شده، پیشنهاد می‌شود موارد ذیل تبیین گردد.

← ایجاد فضاهای معماری داخلی با توجه به مفاهیم معناشناختی: طراحان معمار در جهت هم‌بستگی و ماندگاری، در طراحی گذشته فضاهای داخلی مجموعه بازار تاریخی تبریز، باید به دنبال ایجاد فضاهایی با ویژگی‌هایی که احساسات مثبت را تقویت می‌کنند و ارتباط معناشناختی با محیط را تسهیل می‌کنند، تمرکز کنند.

- ← استفاده از عناصر معماری معناشناختی: حفظ نورپردازی‌های مناسب، باززنده‌سازی رنگ‌ها و فرم‌های معماری که احساسات مثبت را القاء می‌کنند و مسیرهایی که تجربه معناشناختی مناسبی را برای بازدیدکنندگان فراهم می‌کنند حفظ نمایند.
- ← توسعه فعالیت‌های فرهنگی و هنری: برگزاری رویدادها و فعالیت‌های فرهنگی و هنری (بوطیقای فضا)، در فضاهای مجموعه بازار تاریخی تبریز، می‌تواند ارتباط افراد با این مکان را تقویت کرده و تجربه‌های معناشناختی متنوعی را برای آن‌ها ایجاد کند.
- ← تبلیغات و آموزش: اطلاع‌رسانی و آموزش درباره ارتباط معناشناختی و اهمیت آن در تجربه مکانی، می‌تواند افراد را به شناخت بهتر و استفاده بهینه از فضاهای مجموعه بازار تاریخی تبریز ترغیب کند. و موارد بسیار دیگر...

منابع

۱. ایل، کریس (۱۳۸۷): معماری و هویت، ترجمه: فرح حبیب، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران، چاپ اول، تهران.
۲. اسکروتن، راجر (۱۳۹۳): زیبایی، ترجمه: فریده فرنودفر و امیر نصری، ویرا ستار: هومن پناهنده، انتشارات مینوی خرد، چاپ اول، تهران.
۳. اسمیت، دیوید وودراف (۱۳۹۵): پدیدارشناسی، ترجمه: مسعود علیا، انتشارات ققنوس، چاپ سوم، تهران.
۴. امامی کوپائی، سمانه. نوروزبrazجانی، ویدا و صافیان، محمدجواد. (آبان ۱۳۹۷): پدیدارشناسی، پاسخی به مسأله روش در فهم چیستی معماری (پیشامدرن سنتی)، فصلنامه علمی پژوهشی-باغ نظر، دوره ۱۵، شماره ۸۵، صص ۲۴-۱۳.
۵. آنتونیادس، آنتونی سی. (۱۳۹۷ الف): بوطیقای معماری (آفرینش در معماری) تئوری طراحی/جلد اول: راهبردهای نامحسوس به سوی خلاقیت معماری، ترجمه: احمدرضا آی، انتشارات سروش (صدواسیما)، چاپ نهم، تهران.
۶. آنتونیادس، آنتونی سی. (۱۳۹۷ ب): بوطیقای معماری (آفرینش در معماری) تئوری طراحی/جلد دوم: راهبردهای محسوس به سوی خلاقیت معماری، ترجمه: احمدرضا آی، انتشارات سروش (صدواسیما)، چاپ نهم، تهران.
۷. باشلار، گاستن (۱۳۹۲): بوطیقای فضا، ترجمه: مریم کمالی، محمد شیربچه، انتشارات روشنگران و مطالعات زنان، چاپ دوم، تهران.
۸. پورجعفر، محمدرضا. ارباب زادگان هاشمی، سیدعلیرضا و پورجعفر، علی (۱۳۹۳): تجلی خرده فرهنگ‌های ایرانی اسلامی در طراحی فضاهای شهری، انتشارات آرمان شهر، چاپ اول، تهران.
۹. حاتمی گلزاری، الهام و دیگران (بهار و تابستان ۱۳۹۸): بررسی کیفی ماندگاری معماری مجموعه بازار تبریز از منظر پدیدارشناسی، دوفصلنامه علمی پژوهشی-اندیشه معماری، دوره ۴، شماره ۷، صص ۱۸۸-۱۷۲.
۱۰. خلوتی، منیره و بابک معین، مرتضی (شهریور ۱۳۹۹): درباب بوطیقای حضور، نشریه علمی پژوهشی-قلم، دوره ۱۶، شماره ۳۱، صص ۲۰۰-۱۷۵.
۱۱. دبده، محمد (۱۳۹۹ الف): وجودیت فضا، اولین کنفرانس ملی عمران، معماری و فناوری اطلاعات در زندگی شهری، مشهد، صص ۱-۱۰.
۱۲. دبده، محمد (۱۳۹۹ ب): وجودیت مکان، اولین کنفرانس ملی عمران، معماری و فناوری اطلاعات در زندگی شهری، مشهد، صص ۱-۱۴.
۱۳. دبده، محمد (۱۴۰۰ الف): دست‌نوشته‌های از مجموعه آثار معمار دبده (هویت در معماری داخلی)، تهران.
۱۴. دبده، محمد (۱۴۰۰ ب): طراحی براساس ادراک و رفتار انسانی، انتشارات طحان گستر، چاپ اول، تهران.
۱۵. دبده، محمد و دیگران (۱۴۰۲): تثبیت هویت در معماری و معماری داخلی: بامروزی بر تغییر کاربری انطباقی خانه‌های تاریخی تبریز (دوره قاجار): گردآوری از مجموعه آثار معمار دبده، انتشارات طحان گستر، چاپ اول، تهران.
۱۶. دبده، محمد و رضوان پناه، مجید (۱۴۰۰): فلسفه و معماری، اولین کنفرانس ملی عمران، معماری، شهرسازی و افق‌های هنر اسلامی در بیانیه گام دوم انقلاب، تبریز، صص ۱-۱۰.
۱۷. دبده، محمد و محمدیان، مهرداد (۱۴۰۲): دست‌نوشته‌های از مجموعه آثار (مطالعات اجتماعی با محوریت بازار تاریخی تبریز)، تهران.

۱۸. راپوپورت، آموس (۱۳۹۲): معنی محیط ساخته شده: رویکردی در ارتباط غیر کلامی، ترجمه: فرح حبیب، انتشارات شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، چاپ سوم، تهران.
۱۹. رلف، ادوارد (۱۳۹۷): مکان و بی‌مکانی، ترجمه: محمدرضا نقصان‌محمدی، کاظم مندگاری و زهیر منکی، ویراستار: علی درویش‌زاده، انتشارات آرمان شهر، چاپ چهارم، تهران.
۲۰. روح‌الامینی، محمود (۱۳۹۴): زمینه فرهنگ‌شناسی: تألیفی در انسان‌شناسی فرهنگی و مردم‌شناسی، انتشارات عطار، چاپ یازدهم، تهران.
۲۱. شیرازی، محمدرضا (اسفند ۱۳۹۲): جایگاه پدیدارشناسی در تحلیل معماری و محیط، فصلنامه علمی پژوهشی-معماری و شهرسازی آرمان شهر، دوره ۶، شماره ۱۱، صص ۹۹-۹۱.
۲۲. ضرغامی، اسماعیل و بهروز، سیدمحمد (بهار ۱۳۹۴): نقش و مفهوم «فضا» در بازآفرینی نظریه معماری و علوم اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی-مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی، دوره ۷، شماره ۲ (پیاپی ۲۶)، صص ۹۹-۸۱.
۲۳. فلاحت، محمدصادق (شهریور ۱۳۸۵): مفهوم حس مکان و عوامل شکل‌دهنده آن، نشریه علمی پژوهشی-هنرهای زیبا-معماری و شهرسازی، دوره ۱، شماره ۲۶، صص ۵۷-۶۶.
۲۴. متیوز، اریک (۱۳۹۷): موریس مرلوپونتی: پدیدارشناسی ادراک، ترجمه: محمود دریانورد، ویرا ستار: حسن عرب، انتشارات زندگی روزانه، چاپ اول، تهران.
۲۵. موسی‌پور، یا سر (۱۳۹۷): مقام تزئین در معماری، [ر سألۀ دکتری معماری، دانشگاه شهیدبهشتی-تهران]-دانشکده معماری، با راهنمایی دکتر محمود رازجویان و مشاوره دکتر حمید ندیمی.
۲۶. نوربرگ-شولتز، کریستین (۱۳۹۱): معماری: حضور، زبان و مکان، ترجمه: علیرضا سیداحمدیان، انتشارات نیلوفر، چاپ سوم، تهران.
۲۷. نوری، فاطمه و دیگران (مرداد ۱۴۰۰): بوطیقای معماری در چند اثر منتخب مذهبی معاصر مطالعه تطبیقی قابلیت‌های شاعرانگی در شعر و معماری، دوره ۱۸، شماره ۹۸، صص ۱۰۶-۹۵.
۲۸. نیک‌فطرت کردمحل، مرتضی. ذبیحی، حسین و شاهچراغی، آزاده (اسفند ۱۳۹۸): روایت مکان در آثار معماران معاصر از منظر ادبیات تطبیقی فلسفه و معماری بارویکرد پدیدارشناسی (نمونه‌موردی: موزه هنرهای معاصر تهران)، فصلنامه علمی پژوهشی-جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۹، شماره ۳۷، صص ۸۳۴-۸۱۳.
29. Altman, I. & Low. S M. (2012): Place Attachment: A Conceptual Inquiry, Published By New York & London: Springer; Second Edition.
30. Franck, G. (2010): Architektonische Qualität Und Raumplanung, In Dortmunder Vorträge Zur Stadtbaukunst 2. Zürich: Niggli Verlag AG, Sulgen/Zürich, pp:74-87.